

LiBeRtE
yayınları

Görüşük, Levent, *Michael Oakeshott: Rasyonallite, Sivillik ve Devlet*, Ankara: Liberte Yayınları, Haziran 2022

Michael Oakeshott

Rasyonalite, Sivillik ve Devlet

Levent Görüşük

LiBeRtE

Michael Oakeshott
Rasyonalite, Sivillik ve Devlet
Levent Görüşük

ISBN: 978-605-9823-62-3

Liberte Yayınları® | 245
1. Baskı: Haziran 2022

© 2022, Liberte Yayınları®

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Koordinatörü: **Emre Turku**

İç Tasarım: **Abdurrahman Yılmaz**

Kapak Tasarımı: **Serpil Koçtürk**

Baskı: **Bizim Büro Matbaacılık**

Adres: Zübeyde Hanım Mah., Sedef Cad., No: 6/A, İskitler, Altındağ, Ankara

Telefon: (312) 229 99 28 | Faks: (312) 229 99 29 | Sertifika No: 42488

LiBeRtE
yayınevi

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-posta: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Levent Görüşük

1986 yılında Sivas'ta doğdu. 2008 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2012 yılında yüksek lisans, 2020 yılında ise doktora çalışmasını tamamladı. Halen, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak akademik hayatına devam eden Görüşük'ün siyaset bilimi alanında çeşitli kitap ve makale çalışmaları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	11
Giriş	13
1 Yaşamı, Entelektüel Gelişimi ve Metodolojisi	25
Yaşamı ve Entelektüel Gelişimi	27
Oakeshott'ın Düşün Dünyasına Epistemolojik Yaklaşım	46
Oakeshott'ın İdealist Deneyimcilik Anlayışı.....	72
2 Muhafazakâr Oakeshott: Politikada Rasyonalizm	131
Oakeshott'ta Politikanın Doğası: Bir Faaliyet Olarak Politika.....	135
Rasyonel Davranış ve Bilgi Anlayışı:	
Teknik Bilgi versus Pratik Bilgi	139
Politik Rasyonalizm: Politikanın Mühendisliğe Asimilasyonu	149
Rasyonalizmin Ahlâk Anlayışı:	
Düşünüş Ahlâkı versus Alışkanlık Ahlâkı.....	170
Rasyonalizm ve İnsan Doğası:	
Rasyonalist Birey versus Muhafazakâr Birey	185
3 Liberal Oakeshott: Sivil Birliktelik, Toplum ve Devlet	195
Oakeshott'ın Babil Kulesi: Köleliğe Götüren 'Kule'nin Hikayesi	199
Sivil Bir Durum Olarak Devlet:	
Girişim Birlikteliği versus Sivil Birliktelik.....	204
Politik Yapı: İnanç Politikası versus Şüphencilik Politikası	250
Kurumsal İnşa: Anti-Bireysel Yapı versus Bireysel Yapı.....	258

4 Liberalizm ve Muhafazakârlık Arasında Oakeshott	273
Liberal ve Muhafazakâr Düşünce	274
Michael Oakeshott: Ne Liberal Ne Muhafazakâr.....	283
Michael Oakeshott: Hem Liberal Hem Muhafazakâr	300
Sonuç	317
Kaynakça	331

Babam Enis Kaya Görüşük'e...

Teşekkür

HER ESER BİR ENTELEKTÜEL ÇABANIN ÜRÜNÜDÜR. BU çaba, her ne kadar bir yazarın ismi ile anılsa da hiç şüphesiz o yazara entelektüel ve psikolojik anlamda destek veren ve esere değer katan insanlar vardır. Gerek tüm akademik yaşamım gerekse de bu çalışma çok değerli insanların katkısı sayesinde var olmuştur.

Öncelikle, lisans öğrenciliğimden beri akademik anlamda bilgi birikimlerinden faydalandığım, nezaketleriyle, hoş görüleriyle ve yol göstericilikleriyle beni yalnız bırakmayan Prof. Dr. Gülay Er-cins ve Dr. Öğrt. Üyesi Raci Kılavuz hocalarıma teşekkür ederim.

Doktora tezimin savunmasında bulunma inceliği göstererek çalışmamın her satırını titizlikle okuyan, katkıları ve eleştirileriyle zihnimi aydınlatan Prof. Dr. Seyfettin Aslan ve Prof. Dr. Yılmaz Demirhan hocalarıma teşekkür ederim.

Uzun süren doktora tez konusu arayışlarıma ve sancılarıma son veren, Michael Oakeshott ile tanışmama vesile olan ve her sohbetimizde zihnimde yeni kapıların aralanmasını sağlayan Doç. Dr. Fatih Ertugay hocama teşekkür ederim.

Varlıklarıyla, dostluklarıyla ve çalışmaya kattıklarıyla her zaman yanımda olan ve desteklerini hiç esirgemeyen Arş. Gör. Fatih Santur ve Arş. Gör. İbrahim Buldur hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Küçük bir anımı ve bu anımın hayatımı nasıl değiştirdiğini ve şekillendirdiğini ayrıca belirtmek isterim. Kimi zaman bir dokunuşun ya da bir sözün, bir insanın hayatını değiştirdiğini romanlarda okumuş, filmlerde görmüştüzdür. Lakin, yaşamlarımızda böyle bir olayı deneyimlemek çok nadir karşılaşılabilecek bir şans anıdır. Lisans öğrenciliğimin henüz ilk haftasındaki derste, bir meşruiyet kaynağı olarak karizmatik liderlik tartışmasında dersin hocası şöyle bir ifade kullanmıştı: “Karizma; Tanrı’nın insanın başını okşamasıdır.” O an hoca benim yanımdaydı ve şans eseri benim başıma dokunmuştu. Bu dokunuşun, 18 yaşındaki bir genç için heyecan verici, tüylerini ürpertici ve şok edici bir etki yaratacağını ve tüm hayatını değiştireceğini sanırım tahmin edemezsiniz hocam. O el, lisans bitirme, yüksek lisans ve doktora tez danışmanım olan Prof. Dr. Halis Çetin’in eliydi. Bu anımın üstünden tam 18 yıl geçti.

Sayın hocam; bana entelektüel anlamda kattıklarınızın yanı sıra akademisyenliğe ve öğrenmeye olan tutkumun açığa çıkmasına vesile olduğunuz için, *kendim* olabilme imkânı tanıdığınız için, *onur, erdem ve liyakat* mottonuzla beni yetiştirdiğiniz ve bana sabır gösterdiğiniz için size minnettarım.

Son olarak tüm buhranlarımda beni yeniden ayağa kaldıran, birlikte büyüdüğüm 15 yıllık yol arkadaşım, eşim Sayın Tuğçe Görüşük’e ve aileme sonsuz teşekkür ederim. Siz olmasaydınız hiçbir şey mümkün olmazdı.

Levent Görüşük
Sivas, 2022

Giriş

FELSEFİ FİKİRLERİN VE DOKTRİNLERİN TARİHSEL İÇERİĞİ her ne olursa olsun sadece bir fikrin soyutlaması ve onun öğeleri arasındaki ilişkileri ifade eden kavramlarla anlaşılması oldukça zordur. Bir kategori olarak kavramlar soyutluklarıyla düşüncenin meydana geldiği zamansallık ve mekansallığı içermemektedir. Bu çerçevede düşünceler tarihi de farklı uçlarda bulunan kategoriler arasında cereyan etmektedir. Tarihsel süreçte düşünürler de sınıflandırmalar üzerinden kategorize edilmeye çalışıldığından düşünürlerin fikirleri kavramlarla ortaya konmaktadır. Bu noktada kavram soyut düzlemde sadece zamansız ve mekansız olmakla kalmamakta söz konusu herhangi bir düşünürün özgüllüğünü de yitirmeye yol açmakla birlikte tartışılmasını güçlendirmektedir. Hâl böyle iken politik felsefeye ilişkin yürütülecek herhangi bir çalışma da kavramlar arası soyut bir diyaloga indirgenmekte ve yazar (düşünür), metin (eser) ve okuyucu arasındaki bağ kategorilerle yitirilen özgüllüklerle dolaylanmaktadır. Böylece düşünürün ve eserin kategorilerle kavranıyor

olması okuyucuyla bağ kuramamasına neden olarak sadece işlevsel kategorilerin ön plana çıkmasına neden olmaktadır.

Dolaymlanan düşünür ve eser sadece ilk'lerin ve en'lerin ünüyle kategorik olarak sınıflandırılmaktadır. Böylece düşünür idealer dünyasından gelirmişçesine görünen dünyanın dışına itilmekte ve kategoriyi ne kadar iyi sağladığına bakılarak tartışma konusu haline gelebilmektedir. Kavramlarla anlaşılmaya çalışıldığında ne Çiçero Romalıdır ne de Hobbes İngiliz İç Savaşı'ndan bize seslenir. Bu örnekler bağlamında modern bir ideoloji olan liberalizmin kendisini tanımlayan bazı kavramlarla anakronik bir şekilde geri yansıtılmasının nesnesi hâline gelmektedir. Böylece modern durum kendisini antik olana içsel göstermekle kalmaz onu yıkarak yerine geçmeye çalışır. Bu gözle bakılmadığında Hobbes liberal bir düşünürdür ve modern devletin doğuşunda en çok bilinen ve neredeyse ilk akıl yürütmeyi sunan bir kişiliktir. Ayrıca kendi düşüncesi içerisindeki çelişkiler ve hatta tanımlandığı liberalizme ait kavramlara uygunsuzluğu Hobbes'un düşüncesini kategorilerle anlamaya çalışırken görünür değillerdir. Buna rağmen düşünür liberalizmin tarihine ilişkin her başlıklandırmanın, her tartışmanın kurucu ya da kurucu olmasa da kronolojik bir sabiti hâline gelmektedir. Başka bir deyişle tarih, yazar ve içerik içi boşaltılarak sadece kategori ölçeğine uygunluğuyla dile getirilebilmektedir. Maalesef böyle bir değerlendirme yolunun kısırlığı sadece belirli bir döneme ait kalmamaktadır. Düşünür kendi metniyle anlaşılmadığı sürece tartışma ortamı doğmayacak böylece de 'anlama'ya dair bilişsel süreç kategoriyi yansıtmakla sınırlı kalacaktır. Bu durumda da bazı düşünürler ön plana çıkarken bazıları da dolayısıyla geri plana atılmak durumunda olacaktır.

Bu çalışmanın konusu XX. yüzyılın en önemli düşünürlerinden biri olan Michael Oakeshott (1901-1990) ve eserleridir.

Araştırmanın amacı ise kategorileri kullanmayı reddetmekten ziyade kategorilerle tanımlamanın sınırlılıklarını aşmaktır. En azından tek bir kategorinin bir düşünürün konumunu anlamaya yetmediği ve daha rafine analizler yapılmadıkça Oakeshott'ı muhafazakâr ya da liberal olarak tanımlamanın onu anlamada kısırlaştırıcı olduğu iddia edilmektedir. Sadece liberal-muhafazakâr tartışması değil ontolojik ve epistemolojik varsayımlarına ilişkin idealist olup olmadığı, rasyonalist mi yoksa deneyimci mi olduğu gibi sorular bizi Oakeshott hakkında yanlış yönlendirmektedir. Bu nedenle Oakeshott'ın, sadece bir eseri ya da hazır ikincil literatür yorumlarıyla anlaşılamayacağı iddia edilmektedir.

Kimileri tarafından döneminin önde gelen politik düşünürlerinden biri olarak kabul edilirken kimileri tarafından da göz ardı edilen Oakeshott'ın politik spektrumdaki yeri oldukça tartışmalıdır. Oakeshott'ın politik felsefedeki önemi ve farklı politik düşünceler açısından konumunun değerlendirilmesinde hem eserlerinin Anglo-Sakson geleneği içerisindeki karmaşık konumu hem de kişisel ilgilerinin hayatı boyunca oldukça farklı yönlerde gelişmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Gerek birey gerekse devlet açısından kendisini kolay ele vermeyen görüşlerinin farklı odakları olan eserleri boyunca dağınık olması liberal politik felsefe açısından kolaylıkla tasnif edilememesine; Aydınlanma ve rasyonalizm hakkındaki görüşleri de ampirik Ada geleneğinin dışında bir bütüncül deneyim tarzı anlayışı nedeniyle Faustvari bir görünüm arzietmekte olup modernitenin politik alana kazandırmış olduğu modern, ileri modern ya da post-modern gibi farklı konumlara yerleştirilememesine neden olmaktadır.

Michael Oakeshott, 1920'lerden 1980'lere kadar akademik kariyeri boyunca ve hatta emekliliği sonrasında dahi birçok farklı entelektüel alanlarda eserler kazandırmıştır. Felsefesi ve politika

ile ilgili düşünceleri ve analizleri, bu altmış yıllık dönemde de önemli ölçüde değişim ve gelişim sağlamıştır. Bu gelişimin yanı sıra bugün herhangi bir kişinin uzmanlaşamayacağı kadar geniş alanlarda eserler vermiştir ve bu eserler arasında basitçe ifade edilebilecek devamlılıklar yoktur. Fikir verici olması açısından eserlerinin genel olarak felsefi, politik ve toplumsal konulara odaklandığı söylenebilir. Her ne kadar bu konuların zaten birbirinden bağımsız olmadığı iddia edilebilse de Oakeshott fikirlerini yaşamı boyunca her bir konuda farklı açılardan dile getirmiştir. Bunu yaparken tarih felsefesinden epistemolojiye, ideolojilerden pratik deneyime kadar birçok farklı alana etki bırakacak şekilde değişmiştir. Çalışmalarının bu özellikleri farklı düşünürler tarafından farklı yorumlanmaktadır. Örneğin bazı çalışmalar, geleneğin yanı sıra pratik bilgi ve deneyimin sivil toplum ve siyasî yaşam için önemini vurgulamaktadır. Bu onun sık sık modernliğin muhafazakâr bir eleştirmeni olarak yorumlanmasına yol açmıştır. Fakat kimi çalışmalarının aynı zamanda çağdaş toplumlarda bulunan çoğulculuğa ve çeşitliliğe önem veren düzeyde ‘sivil birliktelik’ örgütlenme biçimini ‘girişim birlikteliği’ne tercih etmesi sonucu, onu liberal veya özgürlükçü geleneğin içine yerleştiren bir yoruma da yol açabilir. Çünkü Oakeshott, analizleri bir bütün olarak ele alınan basit kategorizasyona veya kolay değerlendirmeye meydan okuyan karmaşık bir düşünürdür. Bu yüzden çalışma boyunca analizlerinin farklı yönleri uyumlu bir bütün hâlinde sentezlenmeye çalışılacaktır.

Bu noktada Oakeshott’ın anlaşılmasında ve göz ardı edilmesinde nelerin etkili olduğu sorulabilir. Çalışmalarındaki önemli yorumlama sorunlarının başında, onun akademik yaşamı boyunca cevaplamaya çalıştığı soruların sürekli değişmesidir. Yazın hayatının ilk dönemlerinde temel olarak metafizik ve felsefe ile ilgilidir ki

bu çalışmalarını ve analizlerini 'Experience and Its Modes'u yayımlayarak sonuçlandırır. Bu çalışma İngiliz idealizminin felsefi geleceğinden güçlü bir şekilde etkilenmiş olup çoğu zaman geç İngiliz idealizminin seçkin bir örneği olarak kabul edilmektedir. Fakat asla ana akımın dikkatini çekmemiştir. Daha sonrasında Aydınlanmaya, muhafazakârlığa, rasyonaliteye ve modern devlete ilişkin fikirlerinin bulunduğu eserler gelmektedir. İlk bakışta kitap hâlinde yazılmış olmaları süreklilik gibi görünse de bu kitaplarından biri derlemedir ve alan yazında Oakeshott'ın makalelerinin farklı başlıklandırmalarla bulunuyor olması bu sürekliliği kesintiye uğratmaktadır. Ayrıca akademisyenliği boyunca verdiği ders notları değerlendirildiğinde süreklilikten bahsetmek kolay olmamaktadır.

'Experience and Its Modes'ta (1933), "deneyim" kavramının tutarlılığını idealist felsefe bağlamında tatmin edici bir bütünsellik olarak ele almış ve farklı deneyim tarzları üzerine incelemelerde bulunmuştur. Buna karşı 'Rationalism in Politics'te (1962), epistemolojik, ahlâki, sosyo-politik açıdan geleneğin erdemlerini savunma niyeti ile yazılmış olan ve daha açık bir şekilde siyasi bir çalışma gibi görünmektedir. Yine farklı tema olan 'On Human Conduct'ta (1975), önceki eserlerinden aşına olunan temaları yinelese de, modern birey için uygun gördüğü 'sivil birliktelik' fikrini incelemiştir. Son eseri 'On History' (1983) ise daha geniş anlamda tarih felsefesi konusundaki tutumunu sistematikleştirmeye çalışmıştır.

Oakeshott'ın yorumlanmasında karşılaşılan bir diğer zorluk ise, Oakeshott'ın felsefi duruşunun her zaman (özellikle 1950-60) çağdaşlarından çok uzak olmasıdır. Savaş sonrası yıllarda A. J. Ayer ve T. D. Weldon gibi pozitivistlerin etkisi altında birçok filozof, sosyal bilimlerde hakiki bilgiyi elde etmenin tek yolunun, doğa bilimlerinde olduğu gibi, ampirik olarak doğrulanabilir ya da en azından yanlışlanabilir olan hipotezleri formüle etmek ve

test etmekte ısrarcıydılar. Dolayısıyla, insan davranışının dış yönlerinin gözlemlenebilir ve test edilebilir olması nedeniyle böyle bir bilimsel yöntem seçmişlerdi. Oakeshott ise çok farklı bir yol izlemektedir. Çünkü Oakeshott, insan davranışını açıklamak için böyle bir yaklaşımın muhtemel olduğunu kabul etse de bunun (tarih ve pratik gibi etmenlerin) kendi eylemlerini açıklamaya çalışırken kendilerini nasıl tanımladıklarını değerlendiren anlama tarzlarını kullanma konusunda ısrar etmiştir. Dolayısıyla insan eylemlerini yorumlamak için yalnızca tek bir meşru yol olduğu fikrini inkâr eder. Bu iki temel nedenden ötürü Oakeshott ana akımdan ya dışlanmış ya da muhafazakâr, liberal, modern, modernizm karşıtı gibi etiketleriyle ayrıntılı bir inceleme konusu yapılmaksızın değerlendirilmiştir.

Bu koşullar altında Oakeshott'ı ele alan yazarlar tarihsel olarak çalışmalarındaki tüm temaları birbirine bağlayan yol gösterici bir alan bulmak için uğraşmışlardır. Kimi yazarlar da bunun yerine sıklıkla özgün yönlerini incelemek için daha yoğun bir çaba sarf etmişlerdir. Bu çaba ise belirli bir konu hakkındaki görüşlerinin ne dereceye kadar değişmediğini ve görüşlerinin ne kadar sürdürülebilir olduğunu değerlendirmeye yönelik çabalardır. Özellikle, 'muhafazakâr' (Koerner 1985; Pitkin 1973) ya da 'liberal' (Franco 1990; Coats 1985) olarak tanımlanıp tanımlanmayacağı üzerinde eserler ortaya çıkmıştır. Ayrıca onun tarih felsefesinin gerçekten sürdürülebilir olup olmadığı (Meiland 1965; Rotenstreich 1976; Kral 1983; Boucher 1984; Walsh 1968 ve Dray 1968) ve hangi derecede 'Experience and Its Modes' adlı çalışmasındaki düşüncesinin daha sonraki gelişimini anlamak için önemli olduğunu belirten (Boucher ve Vincent 2000; Gerencser 2000) eserler ortaya koyulmuştur.

Kimi zaman modernizmin en önemli eleştirmeni (RP), kimi zaman da esaslı bir şekilde destekleyicisi (OHC), siyasal bir kuramcı ya da sadece bir düşünür, bir ideolog ya da filozof, bir liberal ya da bir muhafazakâr gibi algılanabilme potansiyeli çok yüksek olması nedeniyle, Oakeshott analizleri sürekli bir dilemma ya da gerilimle karşı karşıyadır. Bu radikal bir şekilde birbirleriyle çelişkili yorumlar göz önüne alındığında, Oakeshott'ın görüşlerinin tartışmasız net bir bağlamda ortaya konulması imkânsız görünmektedir. Çünkü eserlerinin arasındaki farklılıklar kolaylıkla uzlaştırılmayacak kadar geniştir. Bu nedenden dolayı eserleriyle ilgili vurgulanacak yönleri, hangi açıdan bakıldığına göre değişiklik gösterebilmektedir.

Çalışma boyunca tüm bu zorluklar göz ardı edilmeden, yazılmış eserlerinden ve onların yorumlarından yola çıkarak, analizlerindeki ana hatları kapsayıcı ve aynı zamanda eserlerinin birleştirici bir söylemi aktarılmaya çalışılacaktır. Oakeshott'ı felsefi ve politik açıdan modernitenin 'temkinli' ancak sağlam bir savunucusu olduğunu belirtmek çalışmanın kilit noktasını oluşturmaktadır. Felsefi olarak modernitenin gelişimiyle beraber pozitivizmin, doğa bilimlerini inceleme tarzının, diğer entelektüel alanları ve özellikle sosyal bilimleri inceleme konusundaki itirazı oldukça şiddetlidir. Daha politik bir seviyede, geleneğin rolüne olan saygısına ve Aydınlanma rasyonalizminin bazı etkileri konusundaki endişelerine rağmen Oakeshott, moderniteyi karakterize ettiğine inanan çoğulcu bireyciliğin gittikçe güçlü bir savunucusu hâline gelmiştir. Moderniteyi karakterize ettiğine inandığı ve en çok saygı duyduğuna inanılan fakat modernitenin öncesi ahlâki değerleri de içerisinde barındıran siyasal örgütlenme biçimine 'sivil birliktelik' adını verir ki bu teması ayrı bir önem arz etmektedir.

Kitabın birinci bölümünde genel olarak Oakeshott'ın yaşamı ve eserleri bağlamında entelektüel gelişimi ile beraber onun

metodolojik yaklaşımı ele alınmaya çalışılmıştır. Oakeshott'ın idealist olmasına rağmen her bir deneyim tarzının kendi içindeki değerini de muhafaza eden 'Experience and Its Modes'a yönelik olacaktır. Bunun yapılmasının temel nedeni genel anlamda, 'meta-politik' olarak adlandırılan ve özel olarak da onun 'pratik tarzı'nın politika anlayışına nasıl temel kazandırdığını vurgulayabilmektir. XIX. yüzyılın sonlarındaki metodolojik ve epistemolojik tartışmaların Oakeshott'ın felsefi ve politik kaygılarını ne yönde şekillendirdiğinin görülmesi açısından önemlidir. Fakat 'Experience and Its Modes'u doğru bir şekilde irdeleyebilmek ve anlamak için Oakeshott'ın İngiliz idealist geleneğinden nasıl etkilendiği ve bu gelenek içerisinde yerinin ne olduğunun görünmesi önem arz etmektedir. Kendisi çalışmasının giriş bölümünde "içinde değerli olan her şeyi, idealizm adıyla ve çoğunu Hegel'in 'Tin'in Fenomonolojisi' ve Bradley'in 'Appearance and Reality' eserlerine yakınlığından" kaynaklandığını dile getirmiştir.

Oakeshott'ın deneyim felsefesinin temel ideası, tek bir eserde değil, başlıca tüm felsefi yazıları boyunca ifade edilir. Felsefi yazılarının tümüne dağılmış olan deneyime ilişkin fikirlerinin bu dağınıklığı deneyimi bir bütün olarak görmesinden ve deneyimin bu bütünlük içerisinde farklı tarzlara haiz olmasından kaynaklanır. "Tarzsalılık" ya da "Çoğulluk" ideası, onun tüm felsefi yazıları boyunca vurgulanan bir silsiledir ve bu fikri neredeyse diğer bütün eserlerine sirayet etmiştir. Bu yüzden 'Experience and Its Modes' ile Oakeshott'ın politik fikirlerini tam olarak anlamamız imkânsız olup sonraki eserlerini de incelemeyi gerektirir. Onun politik fikirlerinin temelinde yer alan deneyime ilişkin düşünceleri felsefi konumlanışını da yansıttığından rasyonalizm gibi felsefi pozisyonları nasıl eleştirdiği diğer eserinde yer almaktadır.

İkinci bölüm, Oakeshott'ın Aydınlanma rasyonalizmine yönelik epistemolojik eleştirisinin yanında, modernizmin ahlâki eleştirisini de kapsayan ve onun daha çok sosyo-politik meselelere değinmeye başladığını gösteren 'Rationalism in Politics and Other Essays' eseri üzerine yoğunlaşmaktadır ki bu, onun muhafazakâr eğilimleri hakkındaki yorumlarının ipuçlarını göstermektedir. Bu bölüm, öncelikle Oakeshott'ın en önemli çalışmalarının başında gelen ve 1962'de yayınlanan "Rationalism in Politics" makalesi başta olmak üzere "The Tower of Babel", "Rational Conduct", "On Being Conservative" gibi Oakeshott'ın rasyonalizm üzerine olan diğer makalelerini de kapsamaktadır. Bu makaleler, rasyonalitenin eleştirisine odaklanmakta ancak irrasyonaliteye başvurmayı ifade etmemektedir. Aksine bütün bilgilerin teknik bilgidен oluştuğu konusundaki eleştirileri ile beraber rasyonalist düşüncenin bütün toplumun mekânini oluşturduğu ve yaşamı bu doğrultuda organize etmesine yönelik eleştirilerinin toplamıdır. Bu eleştiriler epistemolojik, sosyolojik ve ahlâki konulara yönelik olmasıyla beraber politikadaki rasyonalist eğilimlere de yönelmiştir. Oakeshott'a göre bir rasyonalistin en büyük yanılması, karar vermenin sadece kural uygulama veya sonuçlarının hesaplanabilir tekniğinde yattığına olan kesin inancıdır.

Bu tema üzerine ilk denemede Oakeshott, 'teknik bilgi' ve 'geleneksel bilgi' arasında ayrım yapar. Teknik bilgiyi, herhangi bir deneyimi olmayan veya ilgili becerilere sahip olmayanlar tarafından bile kolayca öğrenilebilen ve uygulanabilen gerçekler veya kurallar olarak ele alır. Geleneksel bilgi, ise, 'neyin bilgisi' (knowing what) yerine 'nasılın bilgisine' (knowing how) vurgu yapar. Oakeshott'a göre ise bu ancak bir etkinliğe katılarak elde edilir ve gerçekleri veya kuralları ele alırken de yargıyı içerir. Oakeshott için mesele, kuralların 'uygulanamayacağı' değil, daha

ziyade ustaca veya ihtiyatlı bir şekilde kullanılmasını sağladıkları talimatların ötesine geçmeyi amaçlamaktadır. Amacı, rasyonalizmin ne olduğunu açık ve net bir biçimde belirtmek ve salt akla olan inancın bir illüzyon ya da yanılsama olduğunu vurgulamaktır. Oakeshott, elbette ki aklın gerçekliğini reddetmemektedir. Sadece aklın, tek başına egemen ve belirleyici bir güç olmasındaki yetkinliğine olan kesin inancı eleştirmektedir. Bu belirleyici güç, etkinlik alanını gün geçtikçe genişleterek en mikro alandan en makro alana nüfuz edebilme başarısını gösterebilmiştir. Ahlâkî yaşamın gereklerinden, toplumsal yaşamın kurallarına hatta siyasal alana değin rasyonalizmin tekniği, kesinliği ve tekdüzeliği kendisini hissettirebilmektedir. Oakeshott bu eleştirilerini yaparken geleneğin değerine ve pratik/geleneksel bilgisinin önemine vurgu yapmaktadır.

Üçüncü bölümde bir 'magnus opus' olarak da değerlendirilen *On Human Conduct* eseri boyunca onun daha çok sosyal ve siyasal alandaki liberal dokunuşlarını irdelemeye çalışılacaktır. Eser, çağdaş siyaset felsefesi tarihindeki liberal teoriye yapılan en önemli katkılardan birisi olarak değerlendirilir. Özellikle çalışmadaki, 'sivil birliktelik' ve 'girişim birlikteliği' çatışması modern siyasal felsefe üzerindeki en yetkin, kapsamlı ve sofistike yazılmış bir alandır. Bu bölüm boyunca, devletin doğası ve özellikle modern bireyciliğe duyduğu saygı işlenmeye çalışılacaktır. Oakeshott birey, toplum ve devlet üzerine yönelik olan incelemelerini Latince'den türettiği kelime dağarcığı ile açıklamaya çalışmıştır. Eser aynı zamanda insan doğasından ziyade insan davranışına yönelik analizlerinin ona en uygun birliktelik biçimini tarihsel bir bakış açısıyla destekler. Kısacası liberal bireyciliği bir nevi tarihselci bir yaklaşım ile birleştirmeye çalışmıştır.

Oakeshott, her ne kadar liberalizm kavramını çalışması boyunca hiç kullanmamış olsa da bu bölüm boyunca 'sivil birliktelik' ve 'societas' kavramlarını liberalizmin yirminci yüzyıl boyunca yeniden formüle edilmiş bir ifadesi olarak ele almaya çalışacağız. Elbette ki Oakeshott'ın burada 'liberal' olarak ele alınması, onun her anlamıyla Locke, Bentham ya da Mill gibi liberalizmi temsil eden bir düşünür olarak ele alınacağı anlamına gelmemelidir. Onun özgünlüğü ve aynı zamanda analizleri boyunca hissedeceğimiz dilemmalarının arkasında yatan gerçekliğin, onun tam da 'çağının düşünürü' olmasından kaynaklandığını iddia edeceğiz. Birey, toplum, ahlâk, hukuk, otorite, politika ve bunların bir birliktelik ile olan bağlantıları bu bağlamda okumaya çalışılacaktır.

Dördüncü ve son bölümde ise, öncelikle liberalizmin ve muhafazakârlığın kısaca felsefi ve tarihsel kökenlerini irdelemeye çalışacağız. Bunu yaparken her bir düşünce akımının tarihsel süreçte geçirmiş olduğu evrimi ve farklı düşünürlerce nasıl ele alındığını aktaracağız. Felsefi ve tarihsel kökenlerinin analizleri ardından Oakeshott'ı salt liberal ve salt muhafazakâr olarak ele alan Oakeshott yorumlarını aktarmaya çalışıp, onu tek bir düşünce sistemi ya da bir kategori içerisine hapsetmeye çalışmanın sakıncalarına değineceğiz. Son olarak hem gelenekçi ve ahlâkçı hem de özgürlükçü ve çoğulcu özelliklerini liberal-muhafazakâr bir algı içerisine nasıl yerleştirdiği aktarmaya çalışılacaktır.